

МАЛЬОВАНІ РУШНИКИ В МУЗЕЙНИХ ТА АРХІВНИХ ЗБІРКАХ УКРАЇНИ: РЕГІОНАЛЬНІ ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ

Наталя Студенець,
<https://orcid.org/0000-0003-4314-6475>
кандидат мистецтвознавства,
старший науковий співробітник,
Інститут мистецтвознавства,
фольклористики та етнології
ім. М. Рильського НАН України,
Київ, Україна
studenez@ukr.net

PAINTED TOWELS IN MUSEUM AND ARCHIVAL COLLECTIONS OF UKRAINE: REGIONAL ARTISTIC FEATURES

Natalia Studenets,
<http://orcid.org/0000-0003-4314-6475>
Ph.D. in Art Studies,
Senior Researcher,
M. Rylskyi Art Studies,
Folkloristics
and Ethnology,
Kyiv, Ukraine
studenez@ukr.net

Анотація

Мета статті – виявити, систематизувати наявні зразки паперових рушників, а також їхніх зображень у музейних та архівних збірках України, проаналізувати регіональні художні особливості, найпоширеніші композиції, мотиви, стилістичні інтерпретації.

Методи дослідження поєднують джерелознавчий, що полягає у вивченні оригінальних творів, аксіологічний – для розкриття ціннісних особливостей цих зразків та мистецтвознавчий аналіз – для характеристики художніх особливостей мальованих рушників. **Наукова новизна.** У статті систематизовано, розглянуто та введено до наукового обігу оригінальні зразки мальованих рушників, а також їхні зображення з музейних та архівних джерел. **Висновки.** Мальовані рушники побутували в інтер'єрі сільського житла переважно у 1920–1970 рр. З великої кількості різноманітних видів рушників мальовані вироби здебільшого імітували «кілкові» та «божники», які мали вагоме значення в українській етнічній культурі. Для цих зразків характерні ознаки тканих, вишиваних або вибійчаних прототипів, наслідування регіональних композиційних схем, мотивів, декоративної виразності. Водночас мальовані рушники – це самобутні художні

Abstract

The aim of the article is to identify and arrange the available samples of painted towels, as well as their images in museum and archival collections of Ukraine, to analyze regional artistic features, the most common compositions, motifs, and stylistic interpretations.

Research methods combine source studies, which consist in the study of original works, axiological method – for revealing value features of these samples, and art critical analysis – for describing artistic features of painted towels.

Scientific novelty. The article arranges, considers and introduces into science the original samples of painted towels, as well as their images from museum and archival sources.

Conclusions. Painted towels were used in the interior of rural homes mainly in the 1920s to 1970s. Out of a large number of different types of towels, hand-painted ones usually imitated kilkovi rushnyky (magnificently embroidered towels for icons and paintings) and bozhnyks (towels for decorating icons), both of which were of a great importance in Ukrainian ethnic culture. These samples are characterized by features of woven, embroidered or printed prototypes, the imitation of regional compositional schemes, motifs, decorative expressiveness. At the same time, painted towels are original

твори, органічно поєднані з цілісним орнаментальним простором селянської оселі.

works of art, organically combined with the integral ornamental space of a peasant house.

Ключові слова: **Keywords:**

мальований рушник, музеї, зразки, імітації, орнамент

painted towel, museums, samples, imitations, ornament.

Вступ **1**

У кінці XIX – на початку XX ст. у традиційному етнічному середовищі значного поширення набули імітаційні мальовані зображення, що заміняли (наслідували) навісні або кріплені до поверхонь стін, вікон, одвірків, мисників та полиць текстильні вироби – рушники, килими, фіранки тощо. Зразки таких творів зберігаються серед музейних та архівних колекцій хатнього малювання. На жаль, окремих збірок мальованих рушників немає, адже цілеспрямовані дослідження саме цих видів розпису відповідно до певних програм не здійснювалися.

Мета дослідження **2**

Мета дослідження – виявити, систематизувати і проаналізувати наявні твори, а також їх зображення в музейних та архівних збірках України, виявити художні особливості, проаналізувати найпоширеніші композиції, мотиви і стилістичні інтерпретації.

Методологія та аналіз джерельної бази **3**

Методи дослідження спрямовано на розкриття специфіки хатніх декоративних розписів, зокрема джерелознавчий, що полягає у вивченні оригінальних творів, аксіологічний – для розкриття ціннісних особливостей цих зразків та мистецтвознавчий аналіз – для характеристики регіональних художніх особливостей мальованих рушників.

Мальовані текстильні імітації, а саме рушники, в окремих осередках Катеринославщини 1920-х рр. вперше охарактеризувала Євгенія Берченко (1927, 1930). Про подібні декоративні розписи першої половини XX ст. побіжно згадували у своїх розвідках Євгенія Спаська (1921–1926, б.р.), Всеволод Бушен (1960), Петро Юрченко (1941), Михайло Бабенчиков (Бабенчиков, 1945), Опанас Бежкович (1954) та інші дослідники. Певні аспекти побутування цих явищ розкрили у своїх дослідженнях Олександр Найден (Найден & Ходак, 2013), Юлія Смолій (2002, 2005), Наталя Студенець (2019) та Зінаїда Косицька (2016, 2018). Утім, у згаданих розвідках мальовані рушники не розглядалися в джерелознавчому ракурсі, в контексті музейних і архівних збірок, аналіз художніх особливостей цих творів було здійснено частково (Студенець, 2019).

Основною джерельною базою дослідження стали маловідомі зразки мальованих рушників Київщини, Уманщини, Ка-

теринославщини з фондів Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» (далі – НІЕЗ «Переяслав»), Національного музею українського народного декоративного мистецтва (далі – НМУНДМ), Національного музею народної архітектури і побуту України (далі – НМНАПУ), Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України (далі – МЕХП ІН НАНУ), Архівних наукових фондів рукописів і фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (далі – АНФРФІМФЕНАНУ). Цінними є матеріали художника В. Бушена у Державній науковій архітектурно-будівельній бібліотеці ім. В. Г. Заболотного (далі – ДНАББ), а саме етуди хатніх інтер'єрів із зображеннями паперових рушників.

Результати дослідження **4**

У традиційному сільському побуті орнаментальні вишивані і ткани рушники мали особливе значення, були урочистою домінантою хатнього простору – ними обрамлювали ікони на покуті, їх розвішували на жердках, миснику, сволоку та стінах: над вікнами, дверима, навколо дзеркал, родинних фото тощо. Настінні розписи «під рушник» (мальовані рушники), що набули поширення у 1920-х рр., наслідували місця розташування окремих видів текстильних виробів, їх реальні форми, розміри, а також способи драпірування (укладання) у розгорнутому вигляді.

Залежно від основи, технологічних особливостей мальовані рушники були стінописними й паперовими. Стінописні імітації виконували безпосередньо на поверхнях стін; паперові виготовляли з будь-якого паперу, переважно з дуже тонкого цигаркового («папириси»), навіть газетного, увиразнювали ажурним мереживним витинанням по краю. Зображення малювали від руки яскравими аніліновими фарбами за допомогою саморобних пензлів або наносили, послуговуючись трафаретами, штампами тощо.

Як свідчать візуальні джерела, стінописні рушники іноді мали тоноване тло на відміну від білих паперових. Так, на одній зі світлин з с. Капулівка Криворізької округи (нині – Нікопольського р-ну Дніпропетровської обл.) зафіксовано стінописний темний (очевидно червоний) зразок навколо вікна в хатніх сінях (Берченко, 1930).

Мальовані імітації зазвичай мали місце у світлиці та відтворювали «кілкові» («кілочкові», «кілковики») святкові рушники, розповсюджені у центральних, північних і східних регіонах України, які вирізнялися особливим багатством орнаменталії. Середня частина залишалася не оздобленою, її складали у такий спосіб, аби повністю показати розгорнуті візерункові кінці. Побутували також імітації довгих та вузьких «божників» («на-

божників», «наобразників», «завісок»), декорованих на кінцях або вздовж одного довшого берега.

Розписи відтворювали стрічкові й поперечносмугасті, а також центричні структури, поширені у текстильних прототипах. Приміром, з-поміж музейних зразків виокремлюються схеми з вертикально спрямованим мотивом «вазона», «дерева» або «квітки» на кінцях рушника у візерунковому обрамленні.

Переважали рослинні («квітка», «вінок», «гілка», «букет», «вазон», «виноград») та орнітоморфні («птах», «півень», «ластівка» тощо) мотиви. Стильова специфіка цих зображень, мальованих або виконаних за допомогою трафаретів, близька до вишивки гладдю, рушниковими швами, значно рідше – до човникового чи перебірного ткання, а також вибійки. Вирізані фігурні фестони із зубцями по нижньому краю рушників, імітаціями технік «вирізування», «змережування» було декоровано розписом.

У першій третині ХХ ст. мальовані рушники були розповсюджені на Чернігівщині, Київщині, Уманщині, Полтавщині, Катеринославщині. Їх масово продавали на багатьох містечкових ярмарках та базарах. Зокрема, у с. Петриківка (нині – Петриківського р-ну Дніпропетровської обл.), де створенням таких виробів займалися цілі родини.

Унікальні для сучасного дослідника народних розписів відомості про мальовані рушники Чернігівського Полісся, які виготовляли з тонкого паперу й використовували в побуті як імітацію тканих і вишиваних, зафіксувала в своєму щоденнику Є. Спаська. Із цих надзвичайно цінних спостережень дізнаємося про технологічні особливості їх створення, орнаментику та застосування в хатньому інтер'єрі. Зокрема, Є. Спаська писала про виготовлення рушників з газетного паперу з «писаними» червоними візерунками у с. Прохори Ніжинської округи (нині – Борзнянського р-ну Чернігівської обл.). У монографічному історико-етнографічному дослідженні «Кролевець – опорний пункт художнього ткацтва на Україні» Є. Спаська згадувала про паперові рушники, оздоблені малюванням і вирізуванням на зразок мережива, призначені для оздоблення ікон. За композицією орнаменту по довшому краю вони наслідували вузькі ткані «божники».

Виразні зразки мальованих рушників зберігаються серед колекцій хатніх розписів декількох музеїв. Зокрема, два унікальні твори першої третини ХХ ст. з приватної колекції Євгенії Прибильської знаходяться у фондах Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». Для них характерні орнаментальні структури з поперечними смугами, заповненими стрічковими рослинними мотивами на основі хвилястих ліній, а також виразними «букетами» (НІЕЗ «Переяслав», № KB 14411, М-IV-1399).

Серед великої колекції зразків настінних розписів у фондах Національного музею народної архітектури і побуту України

низка імітаційних творів походить з Київщини, Уманщини та Катеринославщини. Зокрема, зберігається рідкісний мальований рушник з с. Гоголів (нині – Броварського р-ну Київської обл.), що наслідує вишитий гладдю виріб обрядового призначення (НМУНДМ, ДР–1961). Вузкий довгий рушник, подібний до поліських «божників» («завісок»), склеєно з окремих аркушів цупкого паперу (зі шкільних зошитів). Мальований візерунок розташований на обох кінцях – квіткові «галузки», над ними замкнений рослинний «вінок» з літерами у центрі: «Х» (на одному кінці), «М» – на іншому (рис. 1). Краї рушника орнаментовано стрічкою з шестипелюсткових «розет» та оздоблено вирізаними ажурними фестонами.

Рис. 1. Мальований рушник. с. Гоголів Київської обл. 1920-і.
Папір, акварель, витинання.

Fig. 1. Painted Towel. Hoholiv, Kyivshchyna. 1920s. Paper, watercolor, papercutting (Vytynanky).

В авторському розписі Явдохи Поліщук, датованому 1935 р., зображено рушник з с. Війтівка (нині – Родниківка Уманського р-ну Черкаської обл.). Він вирізняється своєрідною структурою, побудованою на ритмі поперечних смуг, заповнених традиційними рослинними мотивами (НМУНДМ, ДР– 3735).

Декілька оригінальних паперових рушників Уманщини було передано Юрієм Лащуком до фондів НМУНДМ. Виразні зразки, датовані кінцем 1950-х рр., виконано на дуже тонкому, прозорому легкому папері, подібному до «серпанкового» полотна, доповненому ажурним витинанням й наскрізним вирізуванням по краях. Лінійний візерунок нанесено інтенсивними кольорами (рожевими, червоними, бузковими) з використанням анілінових барвників.

Традиційний для тканих та вишиваних виробів поперечно-смугастий орнамент розташований трьома смугами, відмежованими ламаними лініями одна від одної, заповненими фітомор-

фними візерунками. У найширшій смузі розміщено квітковий «вінок» з акцентуванням на двох великих квітках, оточених навколо дрібнішими (НМУНДМ, ДР–3844) (рис. 2а). На іншому рушнику в широкій смузі – геральдичний орнітоморфний мотив, об'єднаний у цілісну структуру паростком (НМУНДМ, ДР–3842) (рис. 2б). На третьому експонаті намальовано центричний квітковий «букет» (рис. 2в). У менших смугах усіх зразків розташовані стрічкові рослинні композиції на основі хвилястих ліній, а також їх комбінацій, що утворюють ланцюг (НМУНДМ, ДР–3843). Стилистично ці декоративно узагальнені зображення не лише повторюють прототипи місцевих вишивок, а й імітують виразну фактуру, спрямування й нашарування стібків.

Рис. 2абв. Мальовані рушники. Черкаська обл. 1958. Папір, анілінові барвники, витинання.

Fig. 2abc. Painted Towels. Cherkashchyna. 1958. Paper, aniline dyes, papercutting (Vytynanky).

Особливе орнаментальне розмаїття вирізняє мальовані рушники Півдня України, що походять з осередків Катеринославщини (нині – Дніпропетровської обл.). Традиційні регіональні схеми орнаментування знайшли відображення у творчості відомих майстринь цього осередку – Надії Білокінь, Тетяни Пати, Віри Павленко. Приміром, для рушника Надії Білокінь характерне малювання з укладених смугами квіткових візерунків, дрібні графічні елементи, об'єднані у «букет», органічне доповнення наскрізним вирізуванням фестонів по краю (НМУНДМ).

В одному з мальованих рушників Тетяни Пати кінця 1920-х років розлогий, гіллястий «вазон» з типовими петриківськими квітками – «цибульками» розміщено над орнаментальними стрічками, створеними на основі хвилястих ліній та їх комбінацій (НМУНДМ) (рис. 3). В іншому – тендітний «вазон» з верти-

Рис. 3. Тетяна Пата. Мальований рушник. 1929–1930.
Папір, анілінові барвники, трафарет, витинання.

Fig. 3. Tetiana Pata. Painted Towel. 1929–1930. Paper, aniline dyes, stencil, papercutting (Vytynanky).

кальною домінантою побудови й вигнутими гілками, у виразному обрамленні яскравих квітів, заповнює увесь простір на кінцях рушника (НМУНДМ, ДР–1021). Малюванням декоровано і фігурно вирізані фестони рушників.

Декілька цікавих паперових рушників 1958 р. з с. Родниківка Черкаської області зберігаються у Музеї етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України. В їхньому оздобленні також переважають зображення на кінцях, нанесені за допомогою різноманітних трафаретів і штампів яскравими інтенсивними фарбами. Характерні стрічкові схеми з фітоморфних («квітки», «вінки», «галузки», «виноград») та орнітоморфних («птахи», «ластівки») мотивів (МЕХП ІН НАНУ, ЕП 65329, ЕП 65330). Виокремлюються два рушника, декоровані концентричними композиціями, із замкненими квітковими «вінками», образами півня (МЕХП ІН НАНУ, ЕП 65332), в іншому – двох ластівок одна над другою (МЕХП ІН НАНУ, ЕП 65331) (рис. 4). У трактуванні графічних, виразних за силуетом мотивів, відчутний певний відхід від традиційної площинної орнаментики, реалістичність відтворення природних рослинних прототипів з прорисами пелюсток та натяком на тривимірний об'єм.

Низка авторських мальованих рушників, створених за зразками творів Катеринославщини першої третини ХХ ст., зберігається у фондах Національного музею народної архітектури і побуту України.

Композиції декількох рушників Ганни Ісаєвої наслідують узвичаєні структури з трьох поперечних смуг, у найширшій з яких – «букет» або «букет» в оточенні пари птахів (рис. 5), у вужчих – подібні менші мотиви. У фондах НМНАПУ можна бачити різноманітні варіації цих орнаментальних і колористичних рішень (НМНАПУ, Ж-2054, Ж-2055, ГРР-899).

Рис. 4. Мальований рушник. с. Родниківка Черкаської обл. 1958.
Папір, анілінові барвники, трафарет, витинання.

Fig. 4. Painted Towel. Rodnikivka, Cherkashchyna. 1958.
Paper, aniline dyes, stencil, papercutting (Vytynanky).

Рис. 5. Ганна Ісаєва. Мальовані рушники.
Дніпропетровська обл. 1980-і. Папір, гуаш,
витинання.

Fig. 5. Hanna Isaieva. Painted Towels.
Dnipropetrovshchyna. 1980s. Paper, gouache,
papercutting (Vytynanky).

Традиційні візерункові схеми наслідують рушники Віри Павленко. Над кількома смугами вміщено розлогий «букет», у іншому творі – сюжетну композицію з жіночими постатями в традиційному місцевому вбранні в оточенні сплетених вінком «квіток» і кетягів калини (рис. б). Для орнаментики рушників В. Павленко характерні виразні силуети, домінування відтінків червоного, зеленого та чорного кольорів.

Виразні авторські рушники с. Петриківка (нині – Дніпропетровської обл.) кінця 1930-х рр. зберігаються в Архівних наукових фондах рукописів і фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. Зокрема, виділяється мальований рушник майстрині

Рис. 6. Віра Павленко. Мальовані рушники. 1980-і. Папір, гуаш, витинання.

Fig. 6. Vira Pavlenko. Painted Towels. 1980s. Paper, gouache, papercutting (Vytynanky).

Векли Кучеренко, випускниці петриківської школи декоративного малювання, на якому композиційний простір суцільно заповнює величний «вазон» з «лапатим листям», обрамлений стрічковим візерунком ("Занавіски, рушники", 1930-1939). Особливою легкістю ескізної манери виконання, свіжістю барв «букета» півоній над візерунковою смугою вирізняється малювання Ярини Пилипенко на паперовому рушнику ("Занавіски, рушники", 1930-1939) (рис. 7). Яскраві квіткові акценти доповнено тендітними стеблами, пуп'янками та листям.

Цінні матеріали по декоративних розписах зберігаються у Державній науковій архітектурно-будівельній бібліотеці ім. В. Г. Заболотного. Зокрема, це зображення рушників, зафіксо-

Рис.7. Ярина Пилипенко. Мальований рушник. с. Петриківка Дніпропетровської обл. 1930-і. Папір, анілінові барвники, витинання.

Fig. 7. Yaryna Pylypenko. Painted Towel. Petrykivka, Dnipropetrovshchyna. 1930s. Paper, aniline dyes, papercutting (Vytynanky).

вані в автентичному традиційному середовищі. Виразні імітації мальованих рушників (на поверхнях стін) із поперечносмугастим декором, характерним для тканих виробів Київщини і Черкащини, відображено в етюді М. Катерноги кінця 1940-х рр. (рис. 8). На відміну від збережених оригінальних зразків, малювання відтворює небілене, тоноване волокно домотканих рушників, стримані кольори геометризованого стрічкового орнаменту по всій поверхні й рослинних зображень між смугами ("Хата в с. Мошурово", 1946).

Рис.8. М. Катернога. Етюд інтер'єру з мальованими рушниками та килимом. с. Мошурів Черкаської обл. 1946. Папір, акварель.

Fig. 8. M. Katernooha. Sketches of the interior with painted towels and carpet. Moshuriv, Cherkashchyna. 1946. Paper, watercolor.

У неопублікованому альбомі художника В. Бушена аквареллю відтворено стінописні та паперові мальовані рушники в хатніх інтер'єрах післявоєнних 1940-х рр. с. Війтівка (нині – Родниківка Уманського р-ну Черкаської обл.). Традиційно вони розташовані у розгорнутому вигляді як обрамлення настінних сімейних світлин. Оздоблення рушників, типове і для місцевих вишиваних виробів, зосереджено на кінцях: поєднує мотиви «вінків» та під ними поперечносмугастих візерункових структур. Зображення квіткових «вінків» з паперових рушників повторюються в загальному ансамблі хатніх стінописів: над вікнами та у міжвіконних простінках (Бушен, 1946).

Мотиви рушників набули значного поширення у сучасних настінних розписах. Зокрема, в межах симпозіумів «Мальована хата» (2012–2020) чимало стінописів інспіровано традиційним текстильним мистецтвом Поділля, а саме: «Ткани обереги» С. Кушніра, «Наддністрянські рушники» В. Наконечного, «Лапотари. Оберіг» М. Крижанівського, «Калинове намисто» Л. Сорочинської, «Виноград» О. Городинської. Імітаційні зображення не лише повторюють композиційні структури, колорит виробів, зокрема поперечносмугастих «писаних» рушників та верет, а й відображають їх значеннєвий зміст у символічно-метафоричному просторі селянської культури.

Мальовані рушники нині є виставковими творами в авторській творчості Т. і О. Вакулєнків, О. Ярмолюк та багатьох інших сучасних митців.

Наукова новизна та практична значимість дослідження **5**

У статті систематизовано, розглянуто та введено до наукового обігу оригінальні зразки мальованих рушників, а також їх зображень з музейних та архівних джерел. Матеріали дослідження можуть бути використані в експозиційно-виставковій діяльності, у роботі центрів народної творчості різних рівнів та обласних осередків Національної спілки майстрів народного мистецтва України, зокрема під час проведення популярних нині майстер-класів, фестивалів, симпозіумів із розпису тощо.

Висновки **6**

Паперові та стінописні рушники побутували в інтер'єрі сільського житла переважно у 1920–1970 рр. З великої кількості різноманітних видів рушників мальовані зображення зазвичай імітували «кілкові» та «божники», які мали вагоме значення в українській етнічній культурі. Для цих розписів характерні ознаки тканих, вишиваних або вибійчених прототипів, наслідування регіональних композиційних схем, мотивів, декоративної виразності. Водночас мальовані рушники – це самобутні художні твори, органічно поєднані з цілісним орнаментальним простором селянської оселі.

Список бібліографічних посилань

- Бабєнчиков, М. (1945). *Народное декоративное искусство Украины и его мастера*. Государственное архитектурное издательство.
- Бежкович, А. (1954). Настенная роспись украинской хаты. *Советская этнография*, 2, 121–128.
- Берченко, Є. В. (1927). Про настінні розписи українських хат на Катеринославщині. В *Науковий збірник Харківської науково-дослідчої кафедри історії української культури* (Ч. 7: Етнологічно-краєзнавча секція, Вип. 1, с. 71–92). Державне видавництво України.
- Берченко, Є. В. (1930). *Настінне малювання українських хат та господарських будівель при них* (Зошит 1: Дніпропетровщина). Державне видавництво України.
- Бушен, В. (1946). Альбом матеріалів настінного розпису на Уманщині та Кам'янець-Подільщині: малюнки (№ 288116, 95 табл.). Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека імені В. Г. Заболотного, Київ.
- Бушен, В. (1960). Настінне малювання в Українській РСР. *Народна творчість та етнографія*, 4, 73–79.
- Занавіски, рушники. Малюнки Пилипенко Я. і Бельмас А. (1930-1939). (Ф. 8, Оп. 1274). Архівні наукові фонди рукописів і фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, Київ.
- Косицька, З. (2016). Хатні паперові оздоби в матеріалах Євгенії Спаської. *Матеріали до української етнології*, 15, 237–240.
- Косицька, З. (2018). *Еволюція української витинанки ХХ – початку ХХІ століття: художні осередки, традиції, новації* (Дисертація кандидата мистецтвознавства). Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України, Київ.

- Найден, О., & Ходак, І. (2013). *Квітка на комині. Настінні розписи Уманщини першої половини ХХ століття. Історія, семантика, образи*. Стілоос.
- Смолій, Ю. (2002). Петриківське малювання: народна й мистецтвознавча термінологія. В М. Селівачов (ред.), *Проблеми українського термінологічного словникарства в мистецтвознавстві й етнології* (Т. 1, с. 89–100). Ант.
- Смолій, Ю. (2005). Українські мальовані рушники першої третини ХХ століття: проблема імітації в народному мистецтві. *МІСТ: Мистецтво, історія, сучасність, теорія*, 2, 248–255.
- Спаська, Є. (1921–1926). Подорожі по Чернігівщині, уривки з щоденників, 1921–1926 рр. Рукопис (Ф. 48-3, Оп. 22). Архівні наукові фонди рукописів і фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України, Київ.
- Спаська, Є. (б.р.). Кролевець – опорний пункт ткацтва на Україні. Машинопис. (Ф. 48-3, Оп. 14). Архівні наукові фонди рукописів і фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України, Київ.
- Студенець, Н. (2019). Текстильні імітації в українських хатніх розписах: художньо-стильові особливості. В Г. Скрипник (ред.), *Декоративне мистецтво України ІХ–ХХІ століть: стильові трансформації, художні інтерпретації, загальноєвропейський контекст* (с. 178–218). Видавництво Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського.
- Хата в с. Мошурово Тальнівського району Київської області: настінний розпис інтер'єру хати колгоспниці Мамієнко Н. (1946). (Ф. Архітектор М. Т. Катернога). Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека імені В. Г. Заболотного, Київ.
- Юрченко, П. (1941). *Народное жилище Украины*. Издательство Академии архитектуры СССР.

References

- Babenchikov, M. (1945). *Narodnoe dekorativnoe iskusstvo Ukrainy i ego mastersa [Folk Decorative Art of Ukraine and Its Masters]*. Gosudarstvennoe arkhitekturnoe izdatel'stvo [in Russian].
- Berchenko, Ye. V. (1927). Pro nastinni rozpisy ukrainskykh khat na Katerynoslavshchyni [About Mural Paintings of Ukrainian Huts in Katerynoslavshchyna]. In *Naukovyi zbirnyk Kharkivskoi naukovo-doslidchoi kafedry istorii ukrainskoi kultury [Scientific Collection of the Kharkiv Research Department of the History of Ukrainian Culture]* (Pt. 7: Ethnological and Local Lore Section, Issue 1, pp. 71–92). Derzhavne vydavnytstvo Ukrainy [in Ukrainian].
- Berchenko, Ye. V. (1930). *Nastinne maliuvannia ukrainskykh khat ta hospodarskykh budivel pry nykh [Mural Painting of Ukrainian Huts and Their Outbuildings]* (Pt. 1: Dnipropetrovshchyna). Derzhavne vydavnytstvo Ukrainy [in Ukrainian].
- Bezhkovich, A. (1954). Nastennaya rospis' ukrainskoi khaty [Wall Painting of Ukrainian Huts]. *Sovetskaya etnografiya*, 2, 121–128 [in Russian].
- Bushen, V. (1946). Albom materialiv nastinnoho rozpysu na Umanshchyni ta Kamianets-Podilshchyni: maliunky [An Album of Mural Painting Materials in Umanshchyna and Kamyanets-Podilshchyna: drawings] (№ 288116, 95 charts). Derzhavna naukova arkhitekturno-budivselna biblioteka imeni V. H. Zabolotnoho, Kyiv [in Ukrainian].
- Bushen, V. (1960). Nastinne maliuvannia v Ukrainskii RSR [About Mural Painting in the Ukrainian SSR]. *Narodna tvorchist ta etnografiya*, 4, 73–79 [in Ukrainian].
- Khata v s. Moshurovo Talnivskoho raionu Kyivskoi oblasti: nastinnyi rozpys inter'ieru khaty kolhospnytsi Mamiienko N. [A Hut in the Village of Moshurovo (Talne District, Kyiv Region): Mural Painting of the Hut's Interior Authored by a Female Collective Farmer Mamiyenko N]. (1946). (Fund Arkhitekotor M. T. Katernoha). Derzhavna naukova arkhitekturno-budivselna biblioteka imeni V. H. Zabolotnoho, Kyiv [in Ukrainian].

- Kosytska, Z. (2016). Khatni paperovi ozdoby v materialakh Yevhenii Spaskoi [Home Paper Decorations in the Materials of Yevhenia Spaska]. *Materials for Ukrainian Ethnology*, 15, 237–240 [in Ukrainian].
- Kosytska, Z. (2018). *Evolutsiia ukrainskoi vytynanky XX – pochatku XXI stolittia: khudozhni oseredky, tradytsii, novatsii* [Evolution of the Ukrainian Paper Cutting Art in the XXth to Early XXIst Century: Artistic Centres, Traditions, and Innovations] (PhD Dissertation). Instytut mystetstvoznavstva, folklorystyky ta etnologii imeni M. T. Rylskoho, Kyiv [in Ukrainian].
- Naiden, O., & Khodak, I. (2013). *Kvitka na komyni. Nastinni rozpysy Umanshchyny pershoi polovyny XX stolittia. Istoriia, semantyka, obrazy* [A Flower on the Front Part of Stove. Umanshchyna's Mural Paintings of the Early to Mid-XXth Century. History, Semantics, and Imafery]. Stylos [in Ukrainian].
- Smolii, Yu. (2002). Petrykivske maliuvannia: narodna y mystetstvoznavcha terminolohii [Petrykivka Drawings: Folk and Art Critical Terminologies]. In M. Selivachov (Ed.), *Problemy ukrainskoho terminolohichnoho slovnykarstva v mystetstvoznavstvi y etnologii* [Problems of Ukrainian Terminological Lexicography in Art Criticism and Ethnology] (Vol. 1, pp. 89–100). Ant [in Ukrainian].
- Smolii, Yu. (2005). Ukrainski malovani rushnyky pershoi tretyny XX stolittia: problema imitatsii v narodnomu mystetstvi [Ukrainian Painted Towels of the First Third of the XXth Century: the Problem of Imitation in Folk Art]. *MIST: Mystetstvo, istoriia, suchasnist, teoriia*, 2, 248–255 [in Ukrainian].
- Spaska, Ye. (1921–1926). Podorozhi po Chernihivshchyni, uryvky z shchodennykiv, 1921–1926 rr. Rukopys [Travelling across Chernihivshchyna. Excerpts from Diaries, 1921–1926. A Manuscript] (Fund 48-3, Inventory 22). Arkhivni naukovi fondy rukopysiv i fonozapysiv Instytutu mystetstvoznavstva, folklorystyky ta etnologii imeni M. T. Rylskoho NAN Ukrainy, Kyiv [in Ukrainian].
- Spaska, Ye. (n.d.). Krolevets – oporny punkt tkatstva na Ukraini. Mashynopys [Krolevets, A Stronghold of Weaving in Ukraine. A Typescript] (Fund 48-3, Inventory 14). Arkhivni naukovi fondy rukopysiv i fonozapysiv Instytutu mystetstvoznavstva, folklorystyky ta etnologii imeni M. T. Rylskoho NAN Ukrainy, Kyiv [in Ukrainian].
- Studenets, N. (2019). Tekstylni imitatsii v ukrainskykh khatnikh rozpysakh: khudozhno-stylovi osoblyvosti [Textile Imitations in Ukrainian Home Paintings: Artistic and Stylistic Features]. In H. Skrypnyk (Ed.), *Dekoratyvne mystetstvo Ukrainy IX–XXI stolit: stylovi transformatsii, khudozhni interpretatsii, zahalnoievropeiskyi kontekst* [Ukrainian Decorative Art of the IXth to XXIst Centuries: Stylistic Transformations, Artistic Interpretations, and a Pan-European Context] (pp. 178–218). Vydavnytstvo Instytutu mystetstvoznavstva, folklorystyky ta etnologii imeni M. T. Rylskoho [in Ukrainian].
- Yurchenko, P. (1941). *Narodnoe zhilishche Ukrainy* [Ukraine's Folk Abodes]. Izdatel'stvo Akademii arkhitektury SSSR [in Russian].
- Zanavisky, rushnyky. Maliunky Pylypenko Ya. i Belmas A. [Curtains, Towels. Drawings by Pylypenko J. and Belmas A.]. (1930-1939). (Fund 8, Inventory 1274). Arkhivni naukovi fondy rukopysiv i fonozapysiv Instytutu mystetstvoznavstva, folklorystyky ta etnologii imeni M. T. Rylskoho NAN Ukrainy, Kyiv [in Ukrainian].